

Відгук

офіційного опонента на дисертацію Вербицької Юлії Михайлівни “Соціально-психологічні чинники мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами”, подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі психології за спеціальністю 053 Психологія

Дисертаційну роботу Ю.М. Вербицької присвячено теоретичному й емпіричному дослідженню проблеми соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами. Слід відзначити актуальність проблеми дослідження. Дисертантка приділила увагу проблематиці, яка не так часто є предметом психологічних досліджень. Хоча з психології мотивації та мотиваційних доменів проведено досить велику кількість емпіричних досліджень, але вони майже не стосувалися обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження проблеми соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку саме мультимедійними засобами. Тому дана робота – це крок до впровадження новітніх підходів у психологічну науку.

Основний зміст дисертації викладено у трьох розділах. У першому розділі розкрито сутність проблеми формування мотивації до вивчення іноземної мови у юнацькому віці; уточнено ключові поняття дисертаційного дослідження; схарактеризовано психологічні засади ефективного формування мотивації до вивчення іноземної мови у юнацькому віці; обґрунтовано психологічні передумови і психологічні особливості вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами.

У дисертації авторкою надається тлумачення досліджуваних феноменів і відповідних їм понять, описуються існуючі у світовій науці моделі освітнього процесу, розкриваються сучасні світові тенденції формування мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами та існуючі в психологічній науці і практиці

підходи до цих процесів, а також подаються результати узагальнення досліджуваних феноменів, представлених у авторському розумінні й інтерпретації емпіричних результатів, описаних в дисертації, а також авторські наукові уявлення щодо забезпечення актуалізації соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами.

В дисертації встановлено, що мотивація до вивчення іноземної мови є складним психологічним феноменом, який інтегрує когнітивні (усвідомлення цілей, очікування успіху), емоційні (задоволення потреб у компетентності, автономії) та соціальні (взаємодія, визнання) компоненти. Також Вербицькою Юлією Михайлівною справедливо зазначено, що ефективне формування мотивації вимагає системного впливу на всі складові особистості, когніції та метакогніції, що унеможливорює зведення проблеми до будь-якого одного з них.

У другому розділі – «Емпіричне дослідження особливостей мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку» – представлено методичний апарат дослідження проблеми формування мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку. Здобувачкою були запропоновані «Авторська анкета оцінки мотивації до вивчення іноземної мови», «Анкету для опитування студентів щодо впливу мультимедійних технологій на мотивацію та ефективність навчання». Представлено результати констатувального експерименту щодо сформованості мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку. З урахуванням результатів констатувального дослідження запропоновано психологічну модель мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку засобами мультимедійних технологій.

У розділі експериментально підтверджено, що загалом традиційна модель навчання недостатньою мірою стимулює внутрішню мотивацію: зазначено, що лише 14–19% здобувачів освіти досягають високого рівня мотиваційної сформованості, тоді як переважна частка (45–55%) залишається

на базовому рівні, що характеризується домінуванням зовнішньої регуляції, фрагментарною навчальною активністю та слабкою інтеграцією когнітивних стратегій. Юлією Михайлівною виявлені закономірності, які об'єктивно підтверджують доцільність впровадження комплексної психологічної програми «Language-Driven Motivation XP», яка поєднує мультимедійні технології (VR-занурення, гейміфікацію, адаптивні платформи), індивідуальну психологічну підтримку та соціально зорієнтовані тренінги для системного розвитку всіх мотиваційних чинників у сучасному освітньому середовищі.

Отримані результати дозволили Вербицькій Юлії Михайлівні розробити психологічну модель мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку, побудовану за чотирирівневою ієрархічною структурою: мотивація як центральний феномен (внутрішня / зовнішня) → п'ять психологічних чинників (когнітивний, емоційний, соціальний, поведінковий, освітньо-методологічний) → базові психологічні потреби (автономія, компетентність, пов'язаність) → освітнє середовище з мультимедійним компонентом. Зазначено, що дана модель спирається на емпірично верифіковані предиктори мотиваційної активності ($Adjusted R^2 = .473, p < .001$) і забезпечує функції діагностики, прогнозування та індивідуалізації психологічного супроводу здобувачів вищої освіти. Розроблену Юлією Михайлівною психологічну модель мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку було успішно апробовано у третьому розділі дисертації.

У третьому розділі – «Розвиток мотивації до вивчення іноземної мови у юнацькому віці засобами мультимедійних технологій» – описано психологічну програму розвитку мотивації до вивчення іноземної мови юнаками засобами мультимедійних технологій, визначено динаміку ефективності процесу розвитку мотивації до вивчення іноземної мови у особистості юнацького віку, сформульовано методичні рекомендації щодо використання мультимедійних

технологій для підвищення мотивації до вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку.

Теоретична та емпірична частини дослідження виконані на високому професійному рівневі. Сформульовані в дисертації наукові положення та висновки подаються ґрунтовно і повно. Слід відзначити докладний кількісний та якісний аналіз взаємозв'язку соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами, високий рівень володіння Юлією Михайлівною методами математико-статистичної обробки даних дослідження.

Дисертантці вдалося зробити особистий внесок у розв'язання проблеми соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами. Так, Юлією Михайлівною на основі результатів теоретичного аналізу, емпіричних даних та реалізації програми Language-Driven Motivation XP було визначено основні напрями оптимізації формувального впливу на мотиваційну сферу студентської молоді. Комплексне опрацювання кількісних і якісних показників засвідчило, що цілеспрямований розвиток когнітивного, емоційного, соціального, освітньо-методологічного та поведінкового чинників сприяє суттєвому підвищенню внутрішньої мотивації до вивчення іноземної мови. Також Юлією Михайлівною зазначено, що отримані результати дослідження вказують на позитивну динаміку в когнітивному, емоційному, соціальному, освітньо-методологічному та поведінковому чинниках, підтверджують ефективність програм, які передбачають цілісне охоплення різних аспектів особистісного розвитку. Здобувачкою рекомендується впроваджувати мультимедійні освітні програми, в яких компоненти пізнавальної активності, емоційної підтримки та міжособистісної взаємодії взаємно підсилюють одне одного. Саме такий багатокomпонентний підхід забезпечив суттєвий приріст мотиваційних показників у понад 80% здобувачів освіти експериментальної групи. Наприклад, під час курсу з «Іноземної мови» студенти розпочинали заняття із вправ у Mondly, що

підвищувало когнітивну залученість та створювало позитивний емоційний фон.

Слід відзначити й суттєве практичне значення наукової роботи дисертантки. Запропонована Вербицькою Юлією Михайлівною програма актуалізації соціально-психологічних чинників мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами сприяла прогресуванню в процесі освітньої діяльності здобувачів освіти, активізації їх бажання взаємодіяти з оточуючими людьми в широкому міжкультурному середовищі. Соціальна значущість даного дослідження визначається його спрямованістю на підвищення якості викладання іноземних мов в умовах євроінтеграції України з урахуванням специфіки воєнного часу – можливостей дистанційного навчання, психологічної підтримки здобувачів вищої освіти та гнучкості освітніх форматів.

Також слід наголосити, що Ю.М. Вербицька виявила науково-організаційні здібності, продемонструвала допитливість у вивченні теорії питання, наполегливість в організації дослідження, компетентність у галузі психодіагностики, володіння методами математико-статистичної обробки отриманих емпіричних даних.

Дисертація є завершеним, самостійним дослідженням, проте вона не позбавлена деяких недоліків, а саме:

1. Проаналізований теоретичний матеріал в I Розділі дисертації свідчить щодо необхідності використання мультимедійних технологій як невід'ємного компонента сучасного освітнього процесу. Також Юлією Михайлівною справедливо зазначено, що саме мультимедійні технології забезпечують неабияку інтерактивність, адаптивність і можливість індивідуалізації, і вони є критично важливими для формування стійкої мотивації осіб юнацького віку до навчання. Юлія Михайлівна також зазначає, що інтеграція мультимедійних технологій «дозволяє ефективно реалізувати основні принципи когнітивного, поведінкового та гуманістичного підходів, створюючи персоналізовані та динамічні навчальні середовища, що відповідають сучасним викликам» (с.

50). Проте, на жаль, в дисертаційному дослідженні я не знайшла визначення «динамічного навчального середовища». Звісно, що означає «динамічне навчальне середовище» ми всі розуміємо, і кожен науковець привносить свій особистісний смисл до цього визначення. Проте, було б цікаво побачити таке визначення саме з точки зору авторки даного дисертаційного дослідження, адже, на нашу думку, саме мультимедійні технології мають привнести свого особливого сенсу до «динамічного навчального середовища». І було б зовсім не зайвим побачити таке визначення з точки зору здобувачки даної дисертаційної праці.

2. На с. 65 дисертації Юлія Михайлівна аналізує теорію А. Маслоу щодо ієрархії потреб. Здобувачка зазначає, що «потреби в самореалізації, розташовані на верхівці ієрархії, безпосередньо пов'язані з внутрішньою мотивацією. У навчанні іноземної мови вони проявляються через прагнення студентів досягти професійного зростання, удосконалити міжкультурну комунікацію та отримати соціальне визнання. Наприклад, дослідження Ф. Маулана і А. Пурномо показало, що студенти з високою мотивацією до самореалізації демонструють більше наполегливості у вивченні мов, використовуючи інтерактивні онлайн-платформи, що задовольняють їхні когнітивні та емоційні потреби». Виникає запитання: чи можна розглядати прагнення до міжкультурної комунікації як суто внутрішню мотивацію? Адже, по-перше, міжкультурна комунікація є соціально зумовленим, інтегративним процесом, який щільно пов'язаний із зовнішніми інтенціями, тому процес міжкультурної комунікації є як внутрішньо, так і зовнішньо зумовленим. По-друге, прагнення до міжкультурної комунікації може виявляти особистість, яка вже володіє іноземною мовою на певному, достатньому рівневі, що завжди передбачає «вихід» індивіда у зовнішнє кроскультурне середовище.

3. На с. 77-78 дисертації наведено психодіагностичні методики, які було використано Юлією Михайлівною у власному дослідженні. Проте, не вказано посилання на дані методики, не зазначено авторство кожного окремого тесту

або анкети, що ускладнює подальше сприймання емпіричних результатів, методи їх обробки та аналізу.

4. В дисертації також є окремі, поодинокі стилістичні огріхи. Наприклад, на с. 86 дисертації в реченні: «Виявлені на констатувальному етапі особливості розвитку мотиваційних складових студентської молоді створюють підґрунтя для подальшого поглибленого аналізу чинників, що впливають на динаміку мотивації до вивчення іноземної мови» маються на увазі, напевно, складові мотиваційного потенціалу особистості, радше ніж «мотиваційні складові студентської молоді», проте, звісно, такі огріхи не є суттєвими в даній дисертаційній праці. Також, на нашу думку, не досить вдалим є представлення кореляційних зв'язків між показниками, як це зображено на рис. 2.3.6 «Кореляційна матриця взаємозв'язків між когнітивним, емоційним, соціальним, освітньо-методологічним та поведінковим чинниками мотивації студентів вибірки». Таке представлення результатів, безперечно, є естетичним, але досить важко одночасно зафіксувати всі кореляційні зв'язки в комплексі, в їхній чіткій, гармонійній системі. Більш прийнятною, на наше стійке переконання, є традиційне представлення емпіричних результатів, як це зображено в більшості емпіричних досліджень, де візуально чітко експліковані кореляційні зв'язки між показниками.

Зазначені недоліки не є такими, що могли б знизити мою загалом високу оцінку проведеного дослідження і його висвітлення в дисертаційній праці та в публікаціях.

Дисертація Вербицької Юлії Михайлівни є самостійним, завершеним дослідженням актуальної проблеми, що становить теоретичний інтерес і має практичне значення. Здійснений аналіз змісту дисертації свідчить про дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності, адже вона надала повну і достовірну інформацію про авторство наукових положень і результатів дослідження, які вона розглянула і проаналізувала та подала посилання на відповідні джерела.

На основі аналізу змісту публікацій дисертантки можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи та відображено в 4-ох статтях у наукових фахових виданнях, що затверджено МОН України, 3-ох наукових працях, які підтверджують апробацію результатів дисертації, викладено достатньою мірою повно.

Зважаючи на актуальність, новизну, важливість одержаних авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Вербицької Юлії Михайлівни “Соціально-психологічні чинники мотивації вивчення іноземної мови особистістю юнацького віку мультимедійними засобами” на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 341 від 21. 03. 2022 року, № 502 від 19.05.2023 р. та № 507 від 3.05.2024 р.) і може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій раді за спеціальністю 053 – «Психологія».

Офіційний опонент
доктор психологічних наук,
професор, завідувачка кафедри
загальної та практичної психології,
Рівненського державного
гуманітарного університету

Наталія МИХАЛЬЧУК

